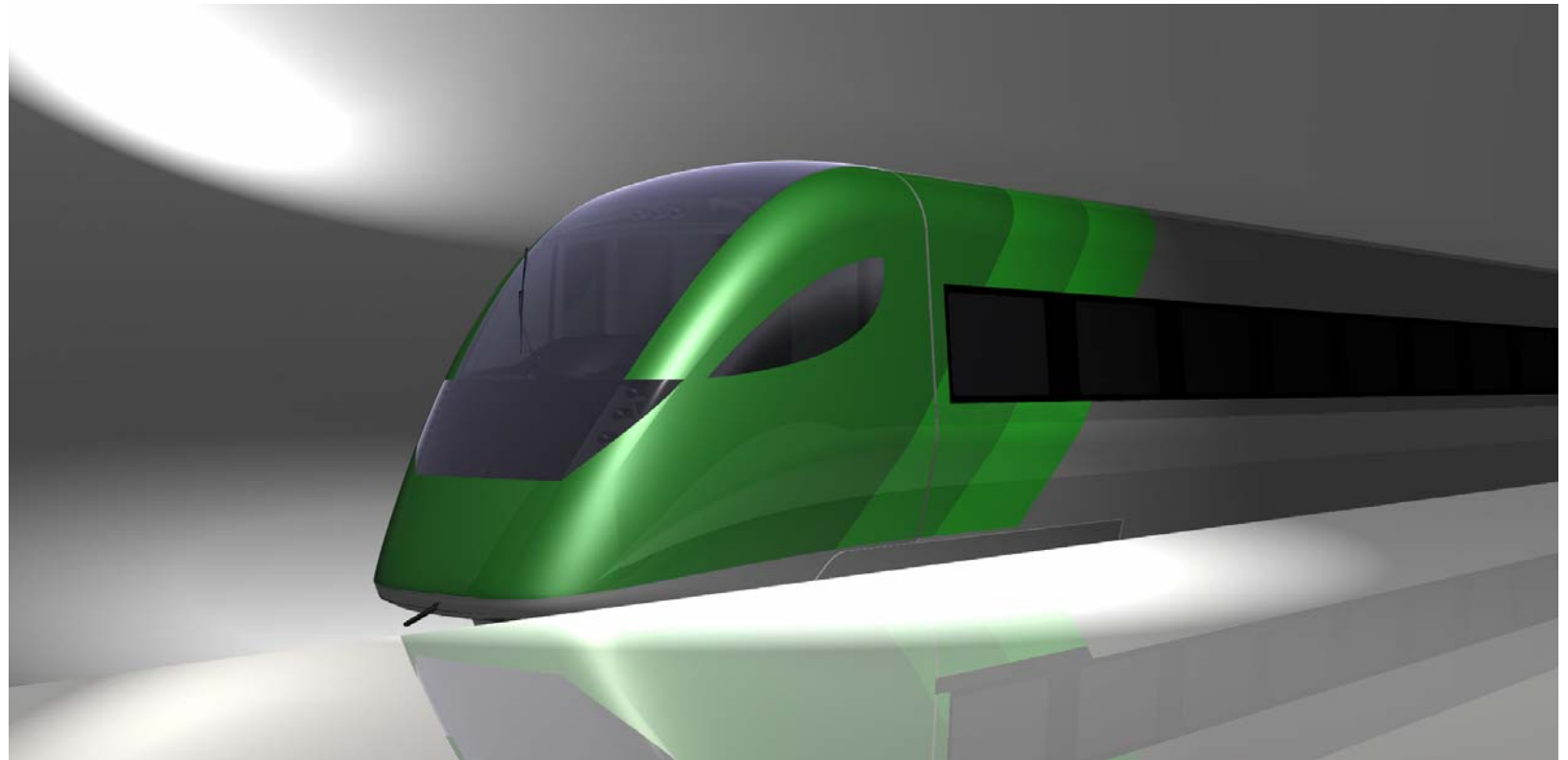

Höghastighetståg

Utveckling mot modern tågtrafik i Sverige

KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad

Oskar Fröidh *forskare*

oskar@infra.kth.se

08-790 83 79

26 januari 2009

Varför ska vi åka så fort...?

- Ökad hastighet ger kortare restid
- Kortare restid ger ökad tillgänglighet – till fler arbetsplatser, bostäder, vänner och marknader
- Det transportmedel som är snabbast ger nya resmöjligheter och genererar nya resor
- Ju kortare restid och högre marknadsandel för tåget – desto mindre bil- och flygresor och desto bättre miljö
- Ökad hastighet innebär högre energiförbrukning, men nya tåg utvecklas mot lägre energiåtgång
- Tåget är ändå energieffektivast och eltåg kan gå på valfri energikälla

KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad

Restidsbudget

Tröskeeffekter

Vid en restid (enkel resa) på högst

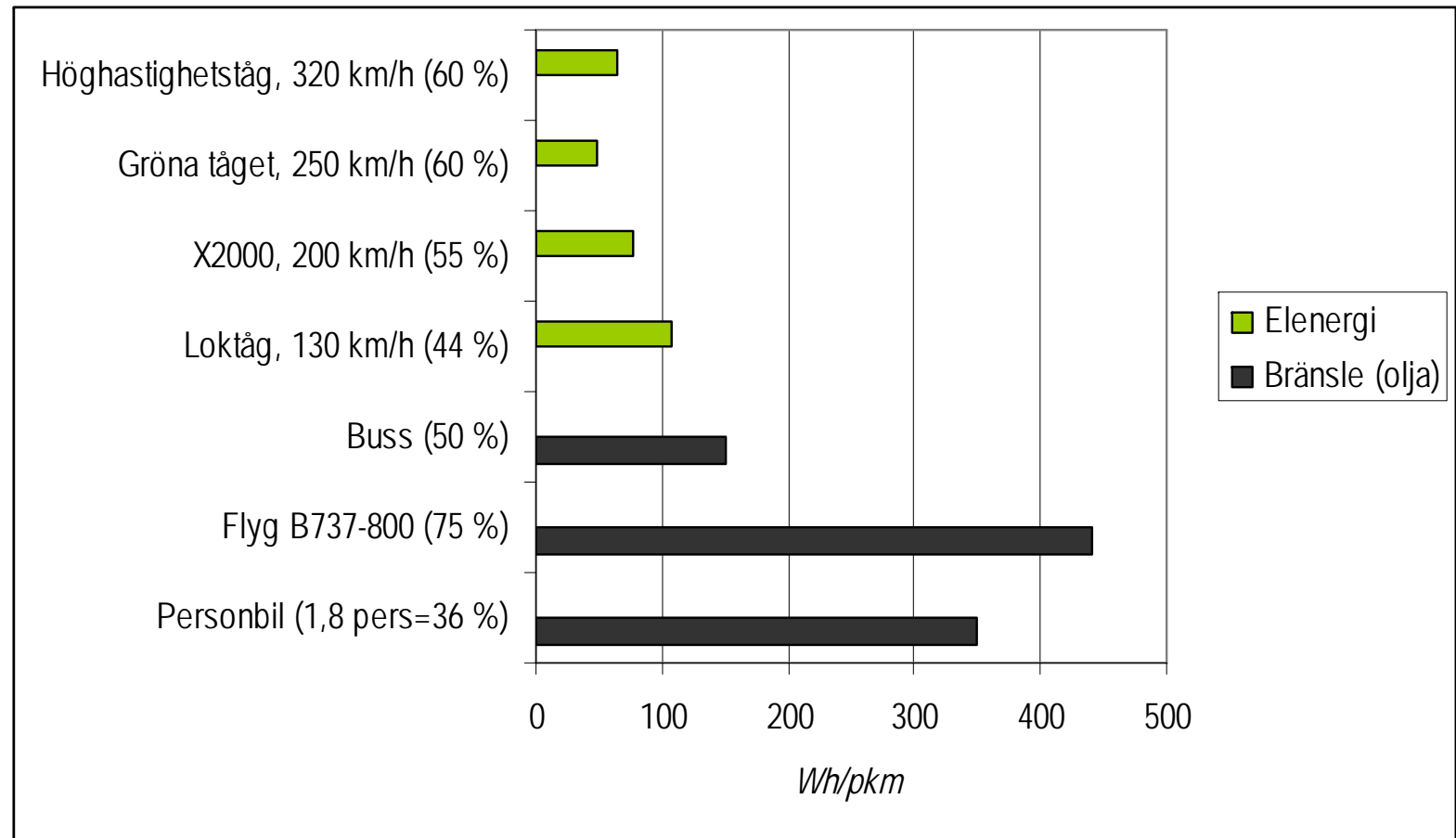
- tre timmar kan en tjänsteresenär åka på ett möte över dagen
- två timmar med tåg slår tåget ut trafikflyget
- en timme klarar en person att arbetspendla dagligen

Vid längre restider med tåg än tre timmar väljer de flesta tjänsteresenärer flyg istället – vikande resandeunderlag för tåg, minskad intäktsbas från tjänsteresor

KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad

Energiförbrukning i fjärrtrafik

Genomsnittlig belägningsgrad inom parentes

För elenergi tillkommer förluster vid elgenerering och överföring

Källor: Evert Andersson (KTH), Piotr Lukaszewicz (KTH), NTM

Högre tåghastigheter – och nästan samma energiförbrukning...?

Flera faktorer samverkar;

- Förbättrad aerodynamik, minskat luftmotstånd
- Förbättrat utrymmesutnyttjande (fler sittplatser i vagnen)
- Ökad sittplatsbeläggning (färre tomma sittplatser)
- Ökad återmatning av el vid bromsning
- Modern teknik med mindre förluster
- Kortare restider minskar tidsperioden för förbrukning (drivning/traktion, värme, luftkonditionering etc)

KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad

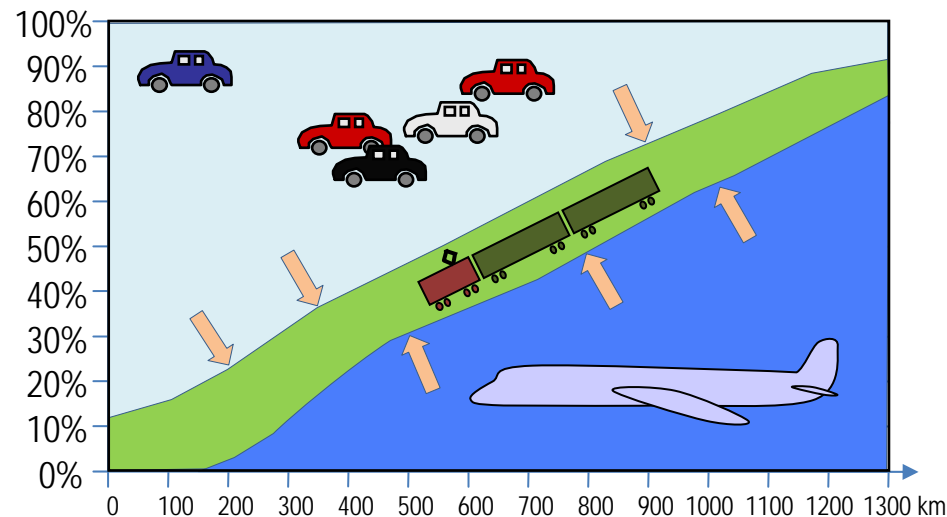
Marknad för tågtrafik

–en fråga om medelhastighet

Klassiskt tåg

Medelhastighet < 100 km/h

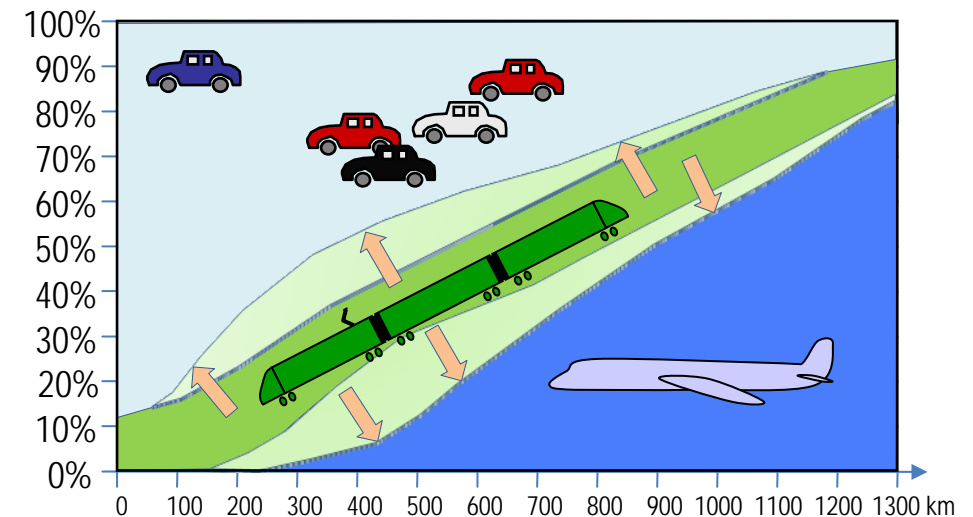
Marknadsandel

Höghastighetståg

Medelhastighet > 200 km/h

Marknadsandel

Stort tågresaande och hög marknadsandel för tåget

Förutsätter ett attraktivt utbud (restider, turtäthet, pris, komfort, service...)

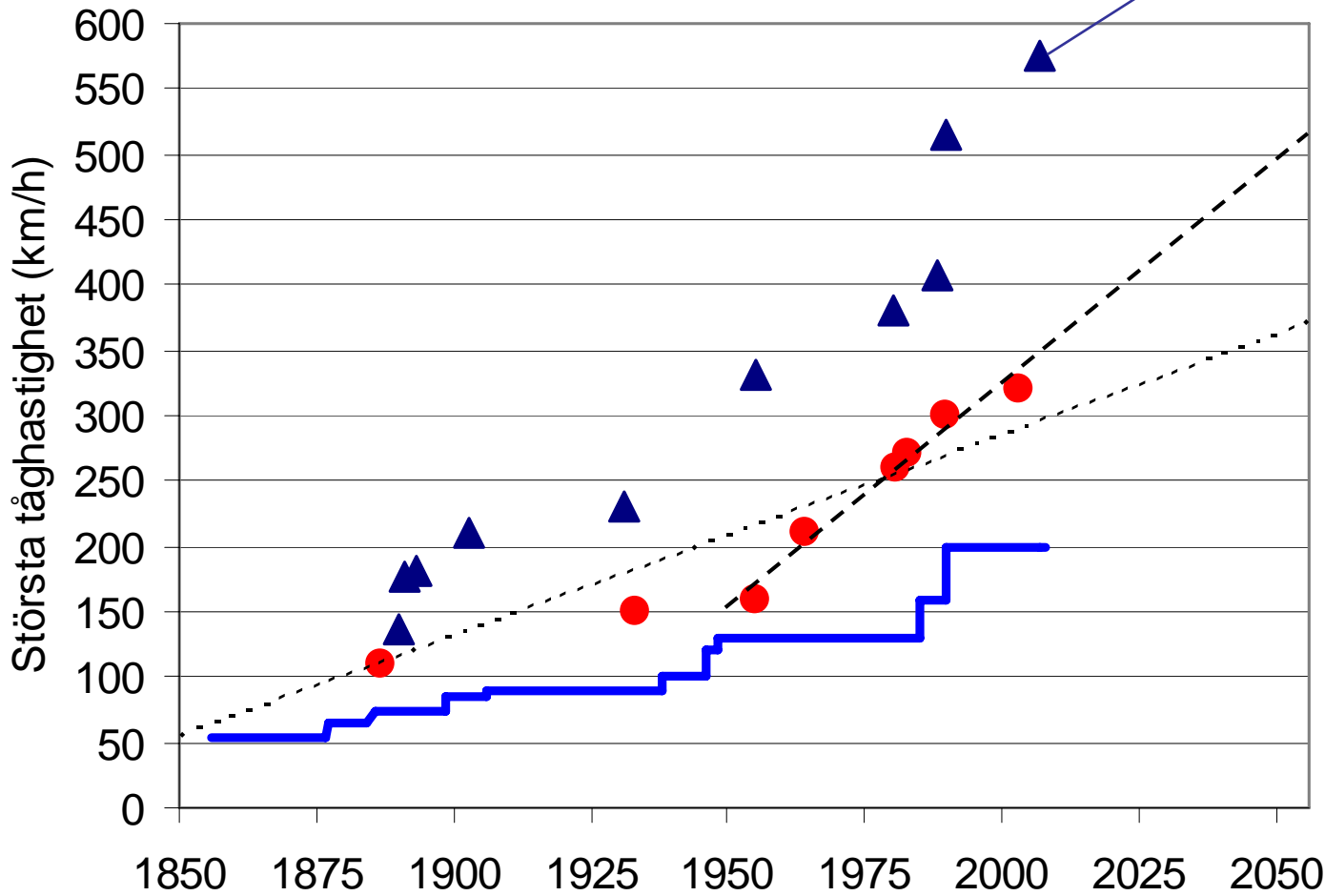
- Samhällsstrukturerande, ger attraktiva tätorter
- Förutsättningar skapas för ekonomisk tillväxt
- Lönsamhet – företagsekonomiskt och samhällsekonomiskt
- Miljövänligt – låg energiförbrukning, valbar energikälla (eldrivet)

Nyckeln är modern infrastruktur

Skillnader för bankoncepten

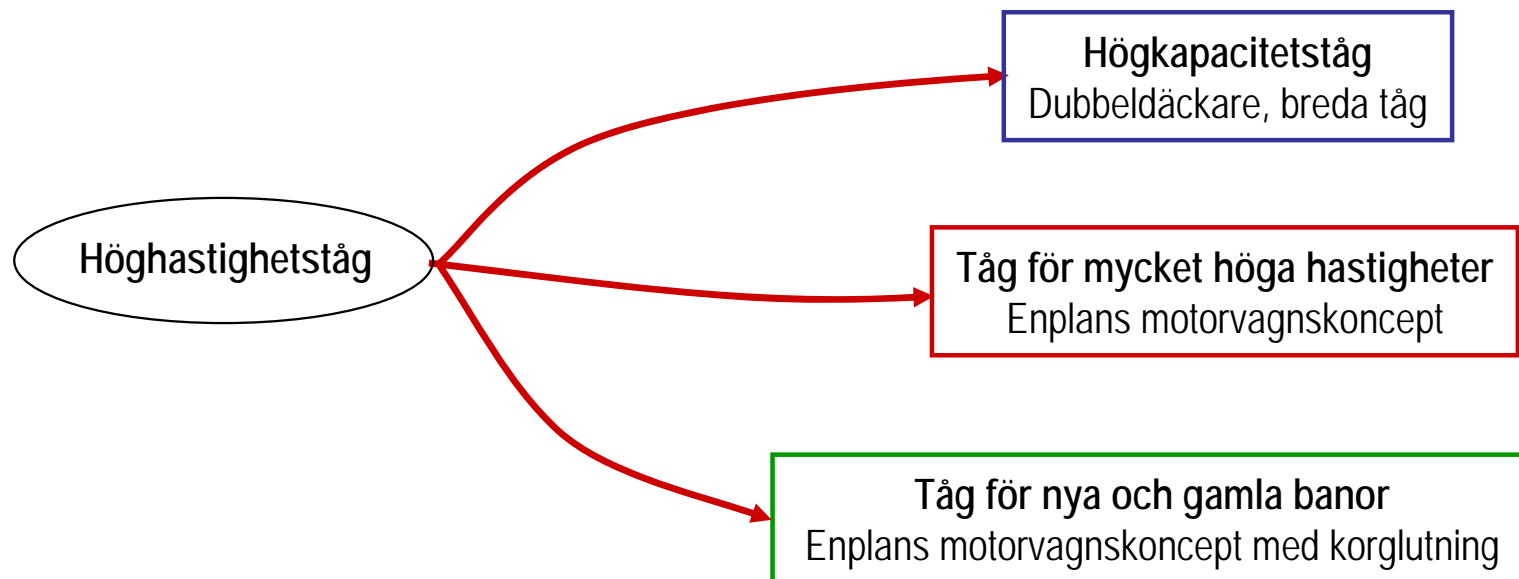
	<i>Konventionell järnväg</i>	<i>Höghastighetsjärnväg</i>
Definition	Uppgraderad eller nybyggd bana för person- och godståg	Nybyggd bana dimensionerad för snabba persontåg
Maxhastighet	200-250 km/h med eller utan korglutning	250-360 km/h utan korglutning
Medelhastighet (snabbtåg)	120-180 km/h	200-250 km/h
Tågtyper	Snabbtåg, pendel- och regionaltåg, tunga och lätta godståg	Höghastighetståg, snabba regionaltåg, snabbgodståg
Bangeometri	Små-måttliga kurvradier Små-måttliga lutningar	Stora kurvradier Stora lutningar
Plankorsningar väg - järnväg	Förekommer (hastigheter högst 200 km/h)	Inga

Tåghastigheter

- ▲ Världsrekord
- Reguljärt världen
- Reguljärt Sverige
- - - Linjär (Reguljärt världen)

Utveckling

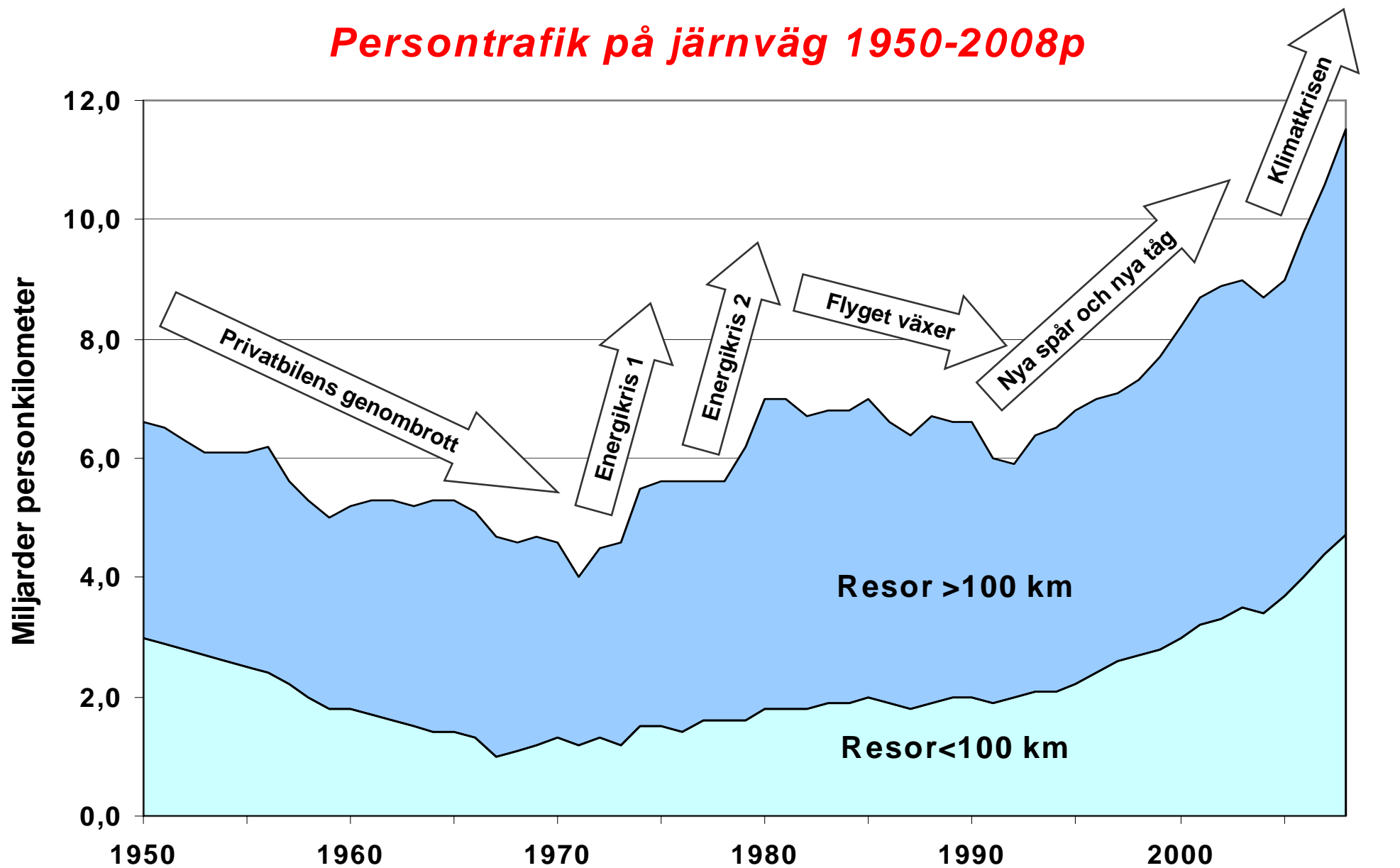
Nya
höghastighetståg
och –banor byggs
idag för 360 km/h

- Alstom AGV ⇒
- Talgo
- Kina
- Japan ←

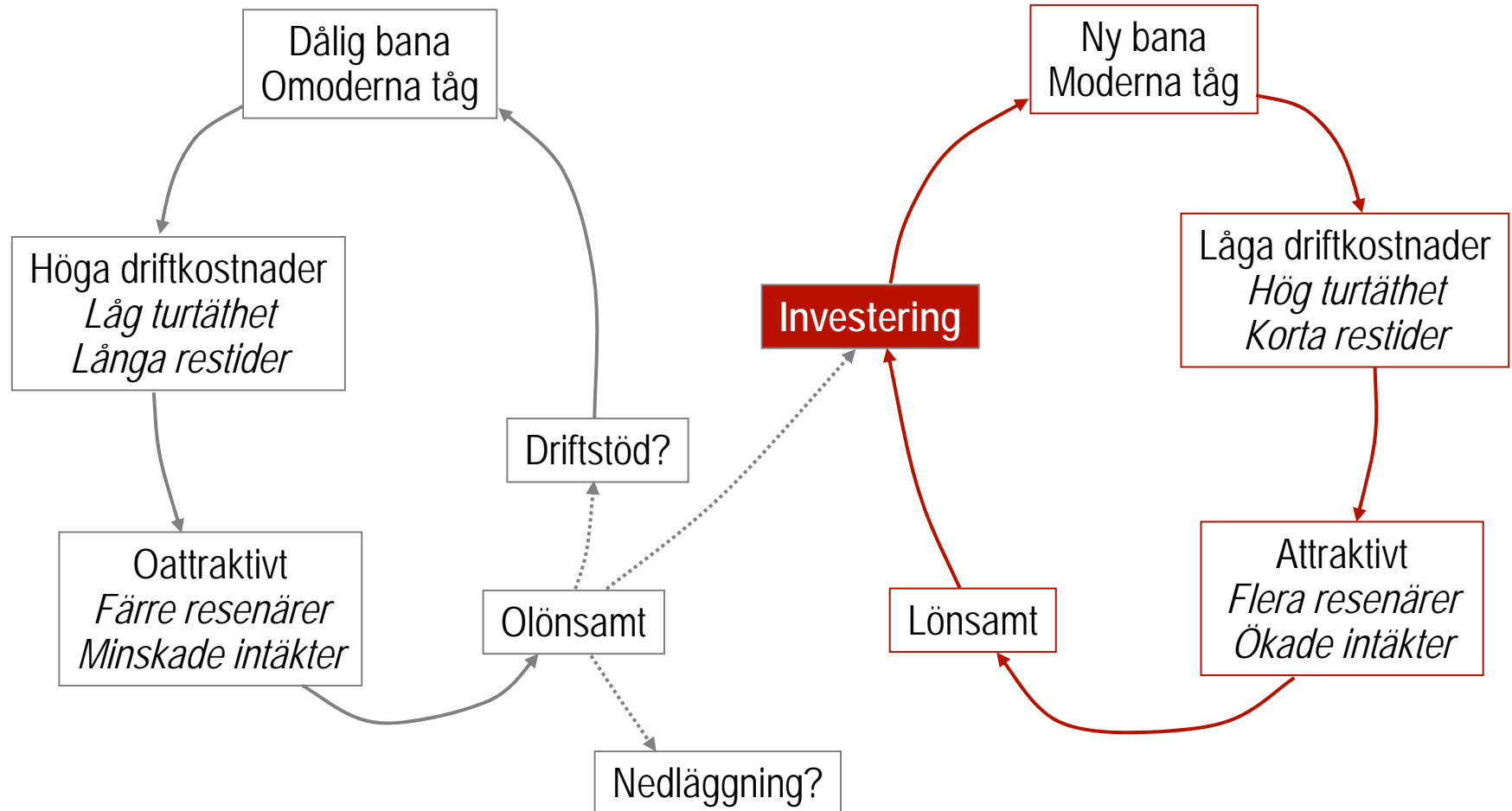
Persontrafik på järnväg 1950-2008p

Källa: Järnvägsgruppen KTH

Investerings är nyckeln

"Dålig spiral" och "god spiral"

Strategi för högre hastigheter i Sverige

Idag

Befintliga banor

200 km/h

X 2000

- För långa restider över 400 km
- Kapacitetsproblem med godstrafik och annan persontrafik

*På medellång sikt
5-15 år*

Upprustade banor

250 km/h eller mer

Gröna tåget

Där bankapaciteten medger

Nya höghastighetsbanor

320-360 km/h

Höghastighetståg

Stora marknader, person- och godstrafik behöver separeras

På lång sikt, 10-30 år

Upprustade banor eller nya höghastighetslinjer?

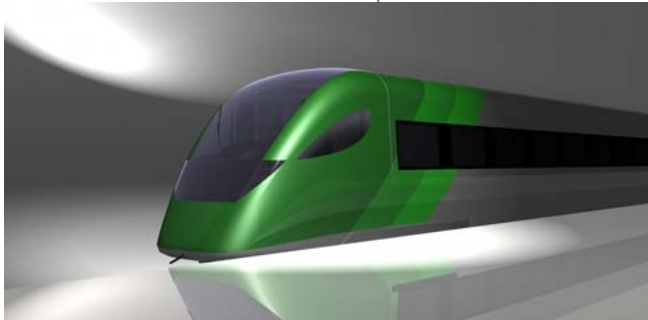
Valet beror främst på

- Tillgänglighet, önskad tillväxt (restider)
- Bankapacitet på befintliga banor
- Anläggningskostnader

<i>Exempel på restider</i>	<i>Möjligt idag</i>	<i>Upprustning</i>		<i>Nya banor</i>
	<i>X 2000</i>	<i>Gröna tåget</i>		<i>Höghastighet</i>
Stockholm–Göteborg	2:45	2:30		2:00
Stockholm–Malmö	4:00	3:35	3:15	2:50
Stockholm–Köpenhamn	4:25	4:00	3:40	2:40
Linköping–Göteborg	3:10	2:55	2:45	1:20
Uppsala–Jönköping	3:50	3:35	3:15	2:05

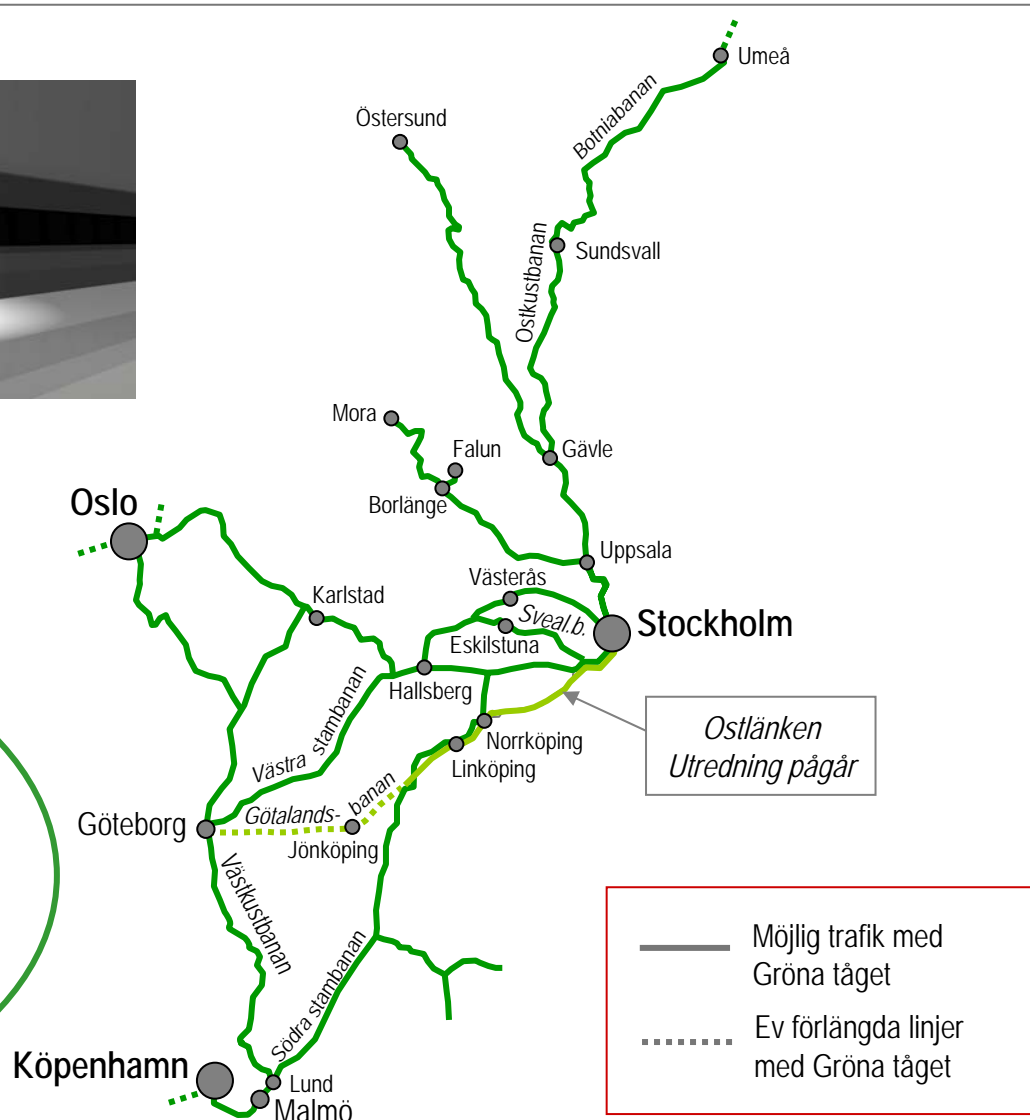
Med
Ostlänken

Trafik med Gröna tåget

KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad

- Kortare restider på befintligt järnvägsnät
- Viktiga förbindelser som delvis använder nya banor

Gröna tåget-konceptets effekter

- Högre hastighet (250 km/h eller mer)
- Korglutning
- Bred korg (3+2 sittning)
- Korta tågsätt, flexibel tåglängd

	Kortare restider	Högre turtäthet	Lägre biljettpriser	Mer miljövänligt
Högre hastighet (250 km/h eller mer)	☒	☐	☐	☒
Korglutning	☒	☐	☐	☒
Bred korg (3+2 sittning)	☐	☐	☒	☒
Korta tågsätt, flexibel tåglängd	☐	☒	☐	☒

} *Bättre utbud*

Marknadseffekter

- Ökat resande
- Förbättrad ekonomi
- Samhällsekonomiska vinster med kortare restider (tillgänglighet, regional utveckling)
- Minskat flyg- och bilresande – miljövinst

När är höghastighetsbanor intressanta i Sverige?

KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad

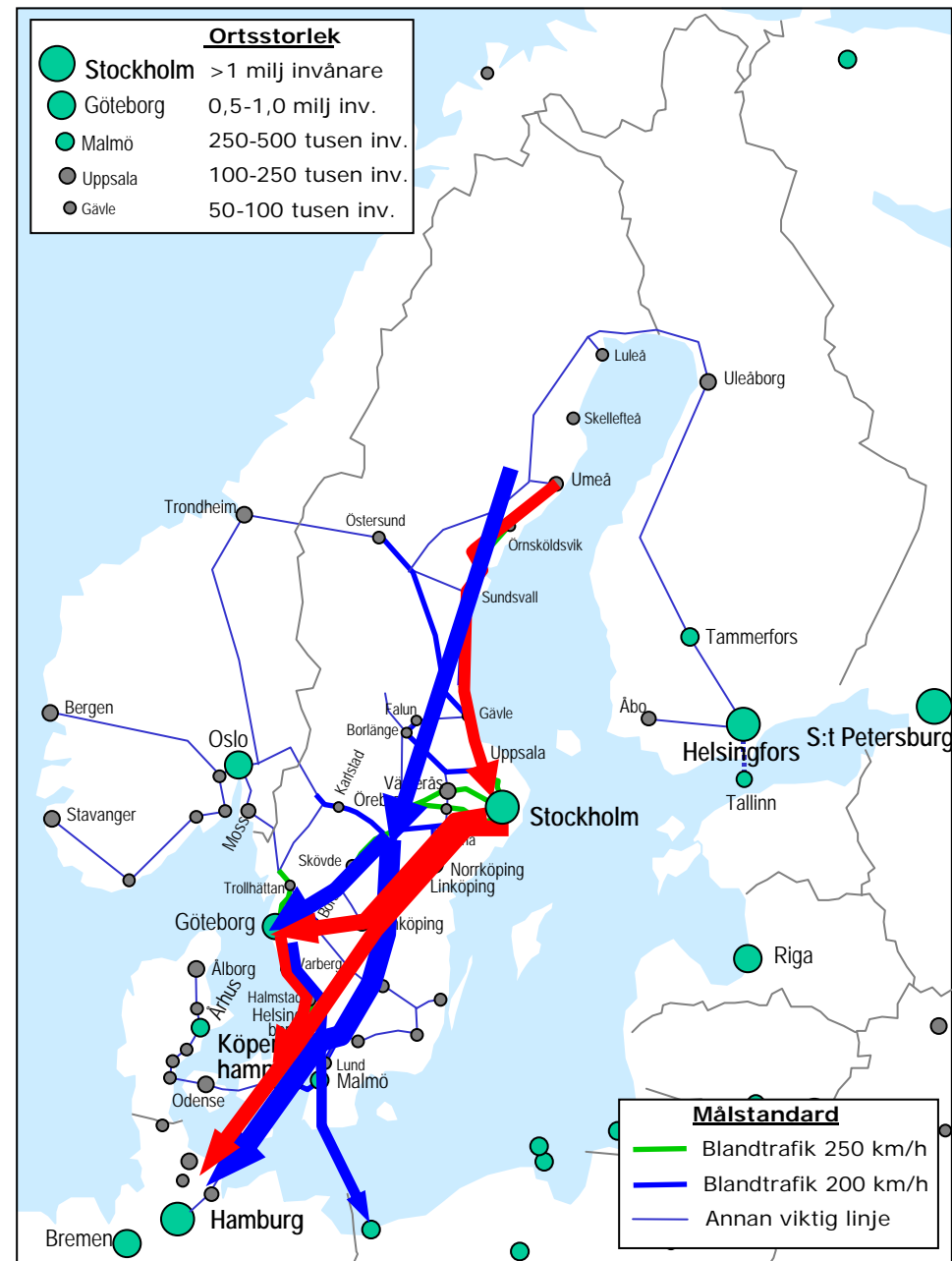
- Stor ändpunktsmarknad med flygkonkurrens
- Stora marknader mellan större städer längs banan (mellanmarknader)
- Omfattande godstågstrafik, behov av att separera person- och godstrafik

Bankapacitet

Stora godstrafikflöden +
Stora persontrafikflöden:
Separering av trafik
nödvändig

KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad

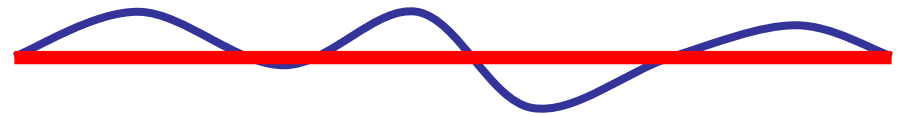

Tåg för upprustade och nya banor

Linjal

Lägg linjalen mellan ändpunkterna

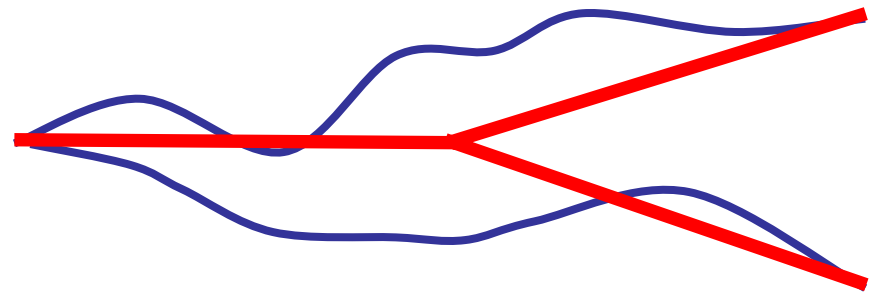
Trafik med höghastighetståg

Magistral

Bygg en snabb linje till en punkt och grena av där

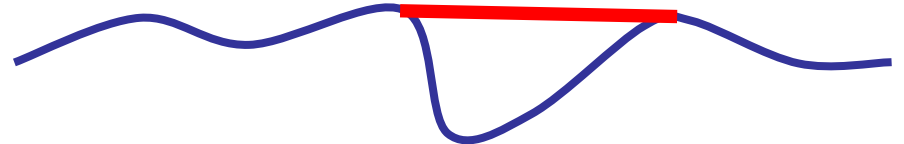
Trafik med höghastighetståg

Felande länk

Bygg en ny länk där en viktig förbindelse saknas

Trafik med Gröna tåget

Räta linjen

Räta en stump då och då när man ändå håller på

Trafik med Gröna tåget

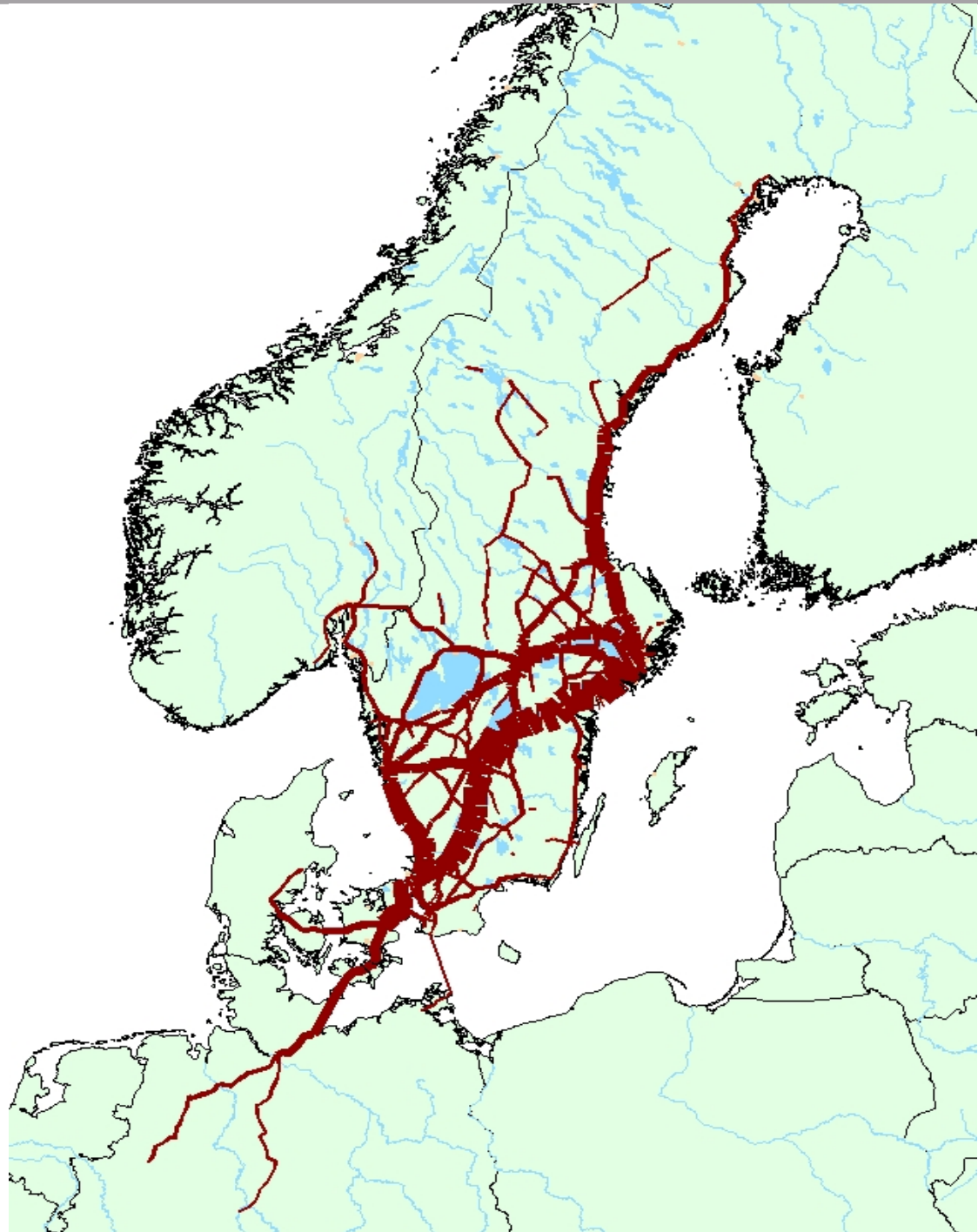
KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad

Långväga resor

Med alla färdmedel
(tåg, flyg, bil, buss)
utlagda på **vägnätet**

KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad

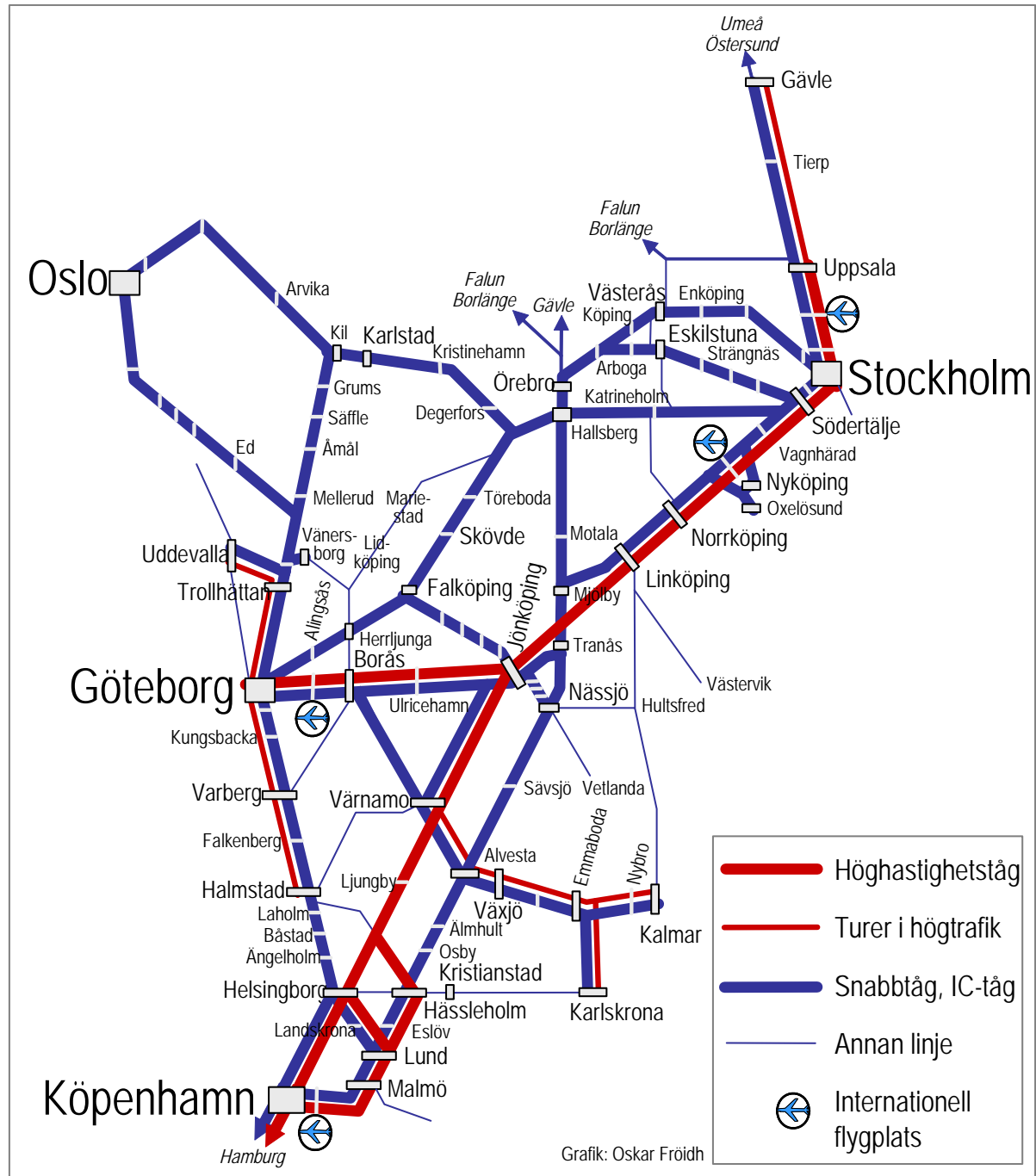

Tågtrafik med Götalandsbanan och Europabanan

Scenario för
södra Sverige

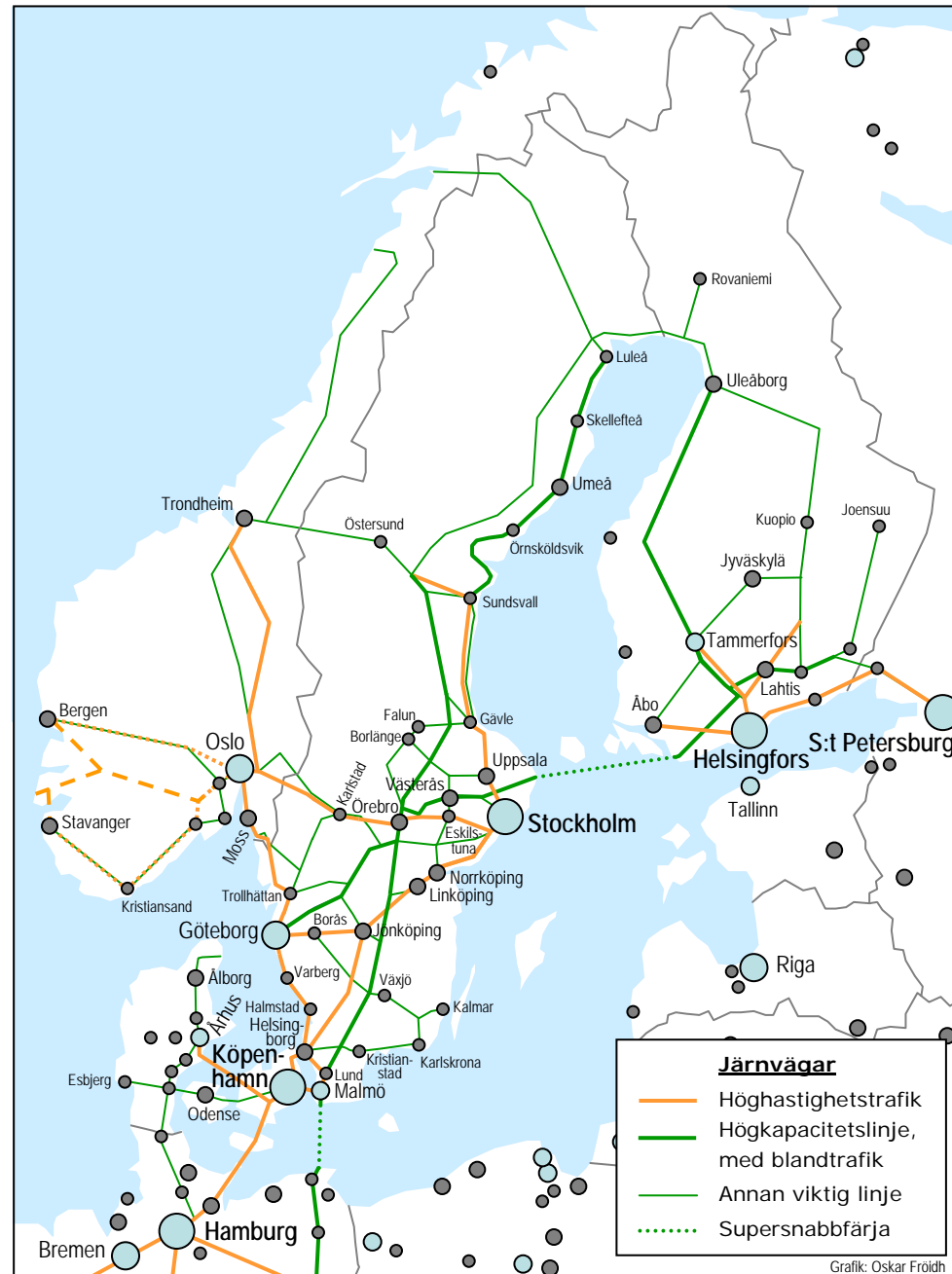
KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad

Vision om framtida höghastighets- nät i Norden

KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad

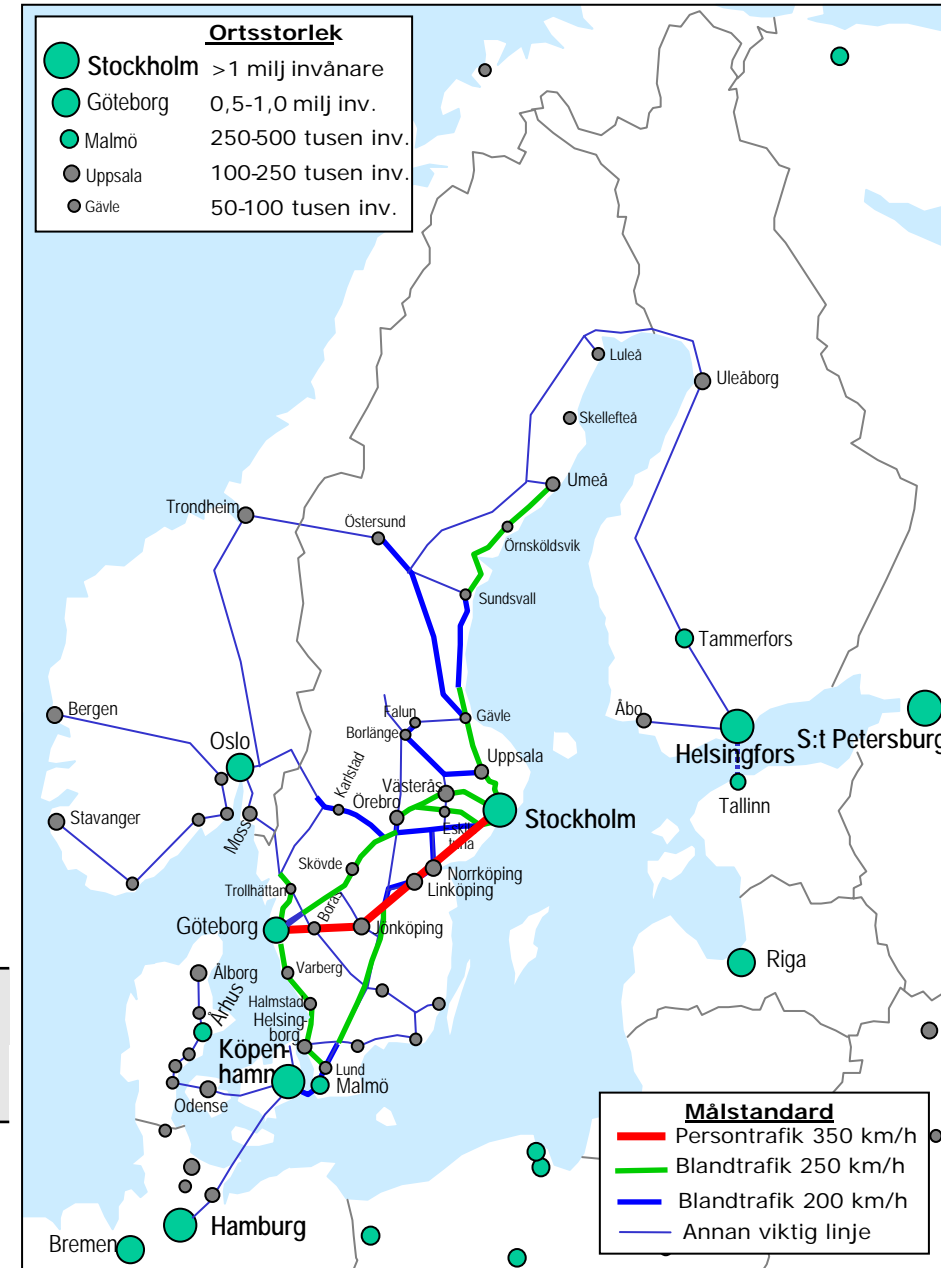

Götalandsbanan

Stockholm-Göteborg via Jönköping

Kritisk och viktig marknad	2008	Största hastighet (km/h)			
	(200)	250	300	350	400
Stockholm-Göteborg	2:45	2:23	2:08	1:57	1:49
	59 %	69 %	76 %	82 %	87 %

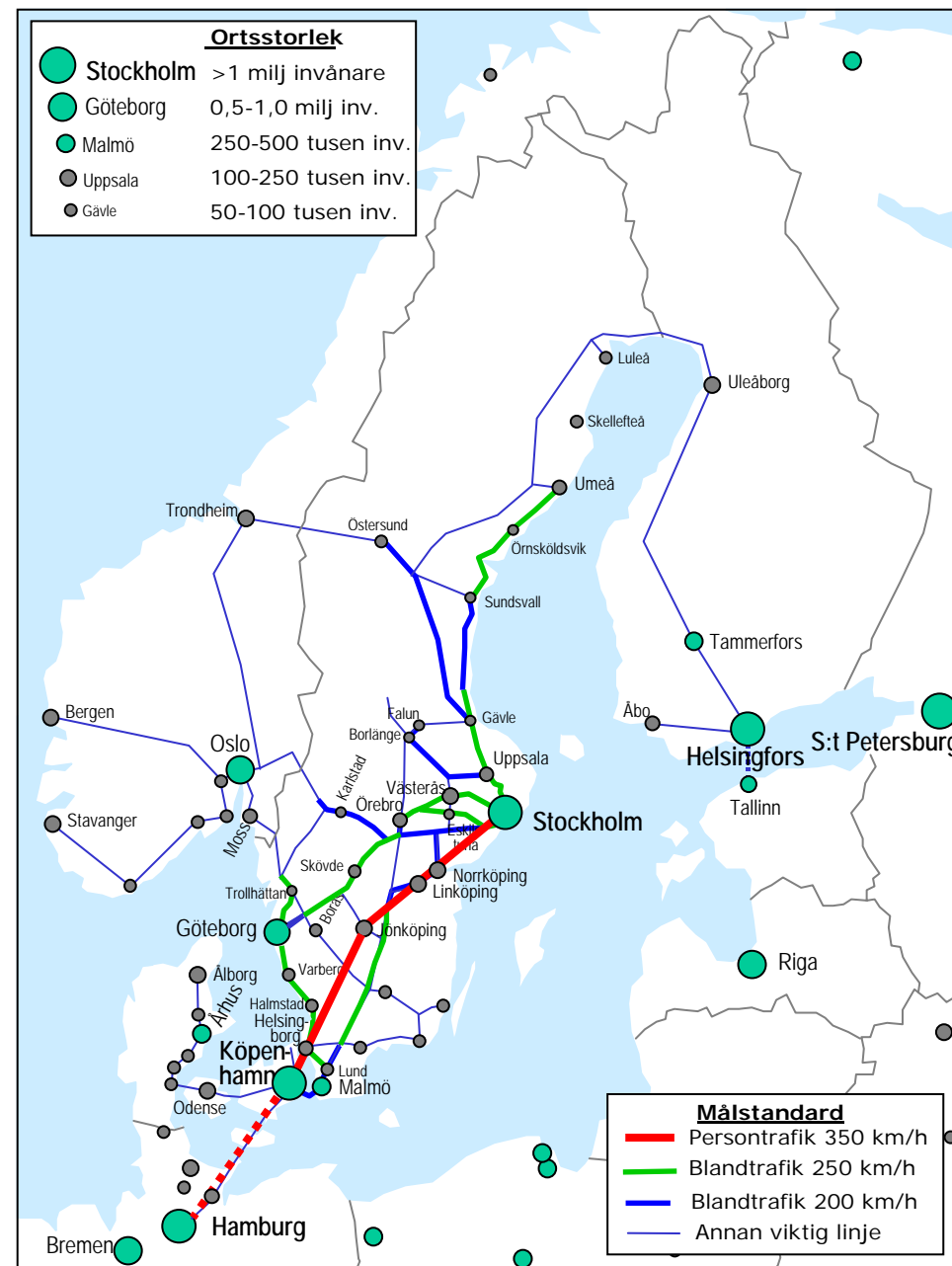
Europabanan

(Stockholm-) Jönköping-
Köpenhamn (-Hamburg)

KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad

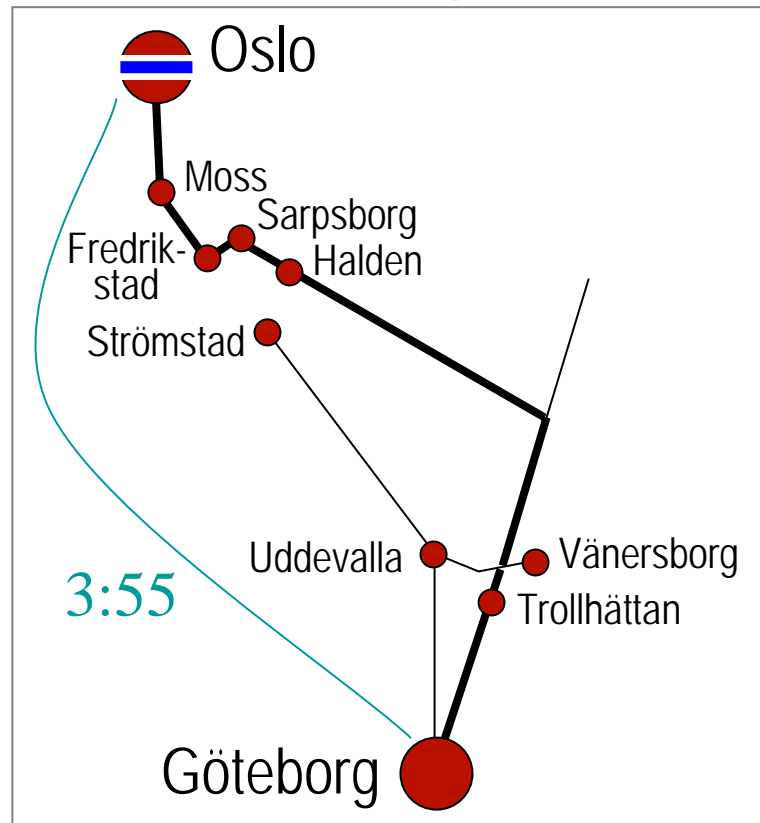
Kritisk och viktig marknad	2008	Största hastighet (km/h)			
	(200)	250	300	350	400
Stockholm-Köpenhamn	5:10	3:18	3:00	2:44	2:36
	24 %	48 %	54 %	60 %	63 %

Exempel: Höghastighetslinje Oslo-Göteborg

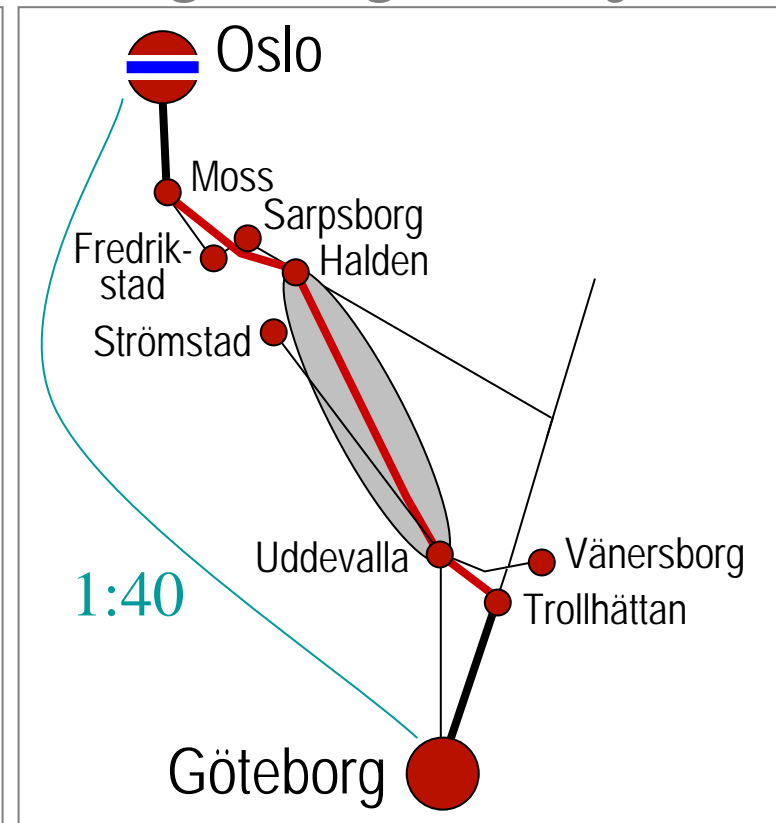

Idag

400 000 tågresor/år

*Möjligt med
höghastighetslinje*

4 000 000 tågresor/år

Uppskattade resandevolymer i korridoren år 2020

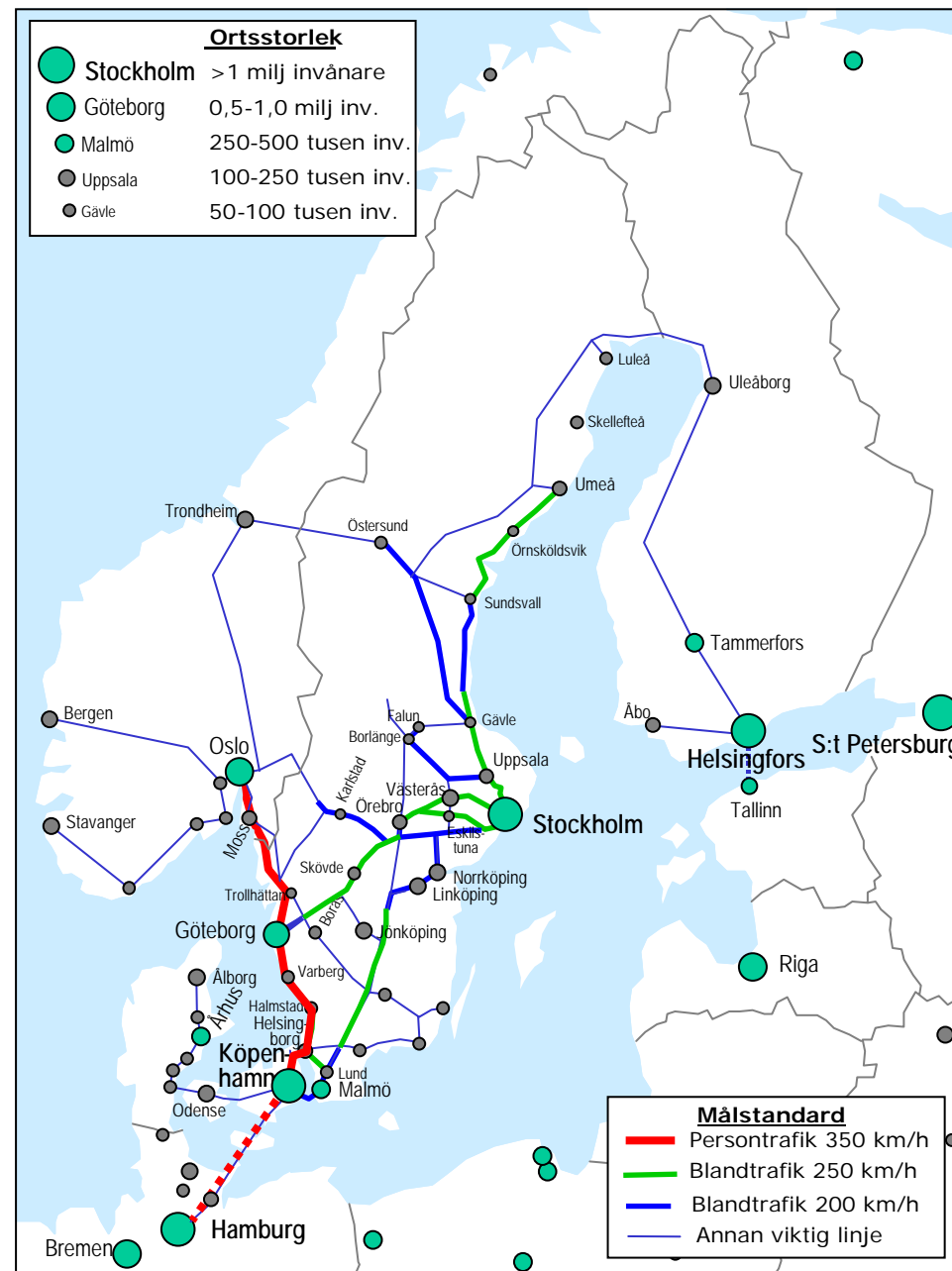
Skandinavienlänken

Oslo-Göteborg

Västkustbanan

Göteborg-Malmö (/ - Köpenhamn)

Kritisk och viktig marknad	2008	Största hastighet (km/h)			
	(200)	250	300	350	400
Oslo-Köpenhamn	8:30	3:37	3:31	3:27	3:24
	7 %	42 %	44 %	45 %	46 %
Oslo-Göteborg	3:55	1:47	1:41	1:37	1:34
	38 %	88 %	92 %	95 %	97 %
Göteborg-Köpenhamn	3:55	1:45	-	-	-
	38 %	90 %	-	-	-

Ostkustbanan

Stockholm-Sundsvall (-Ådalen)

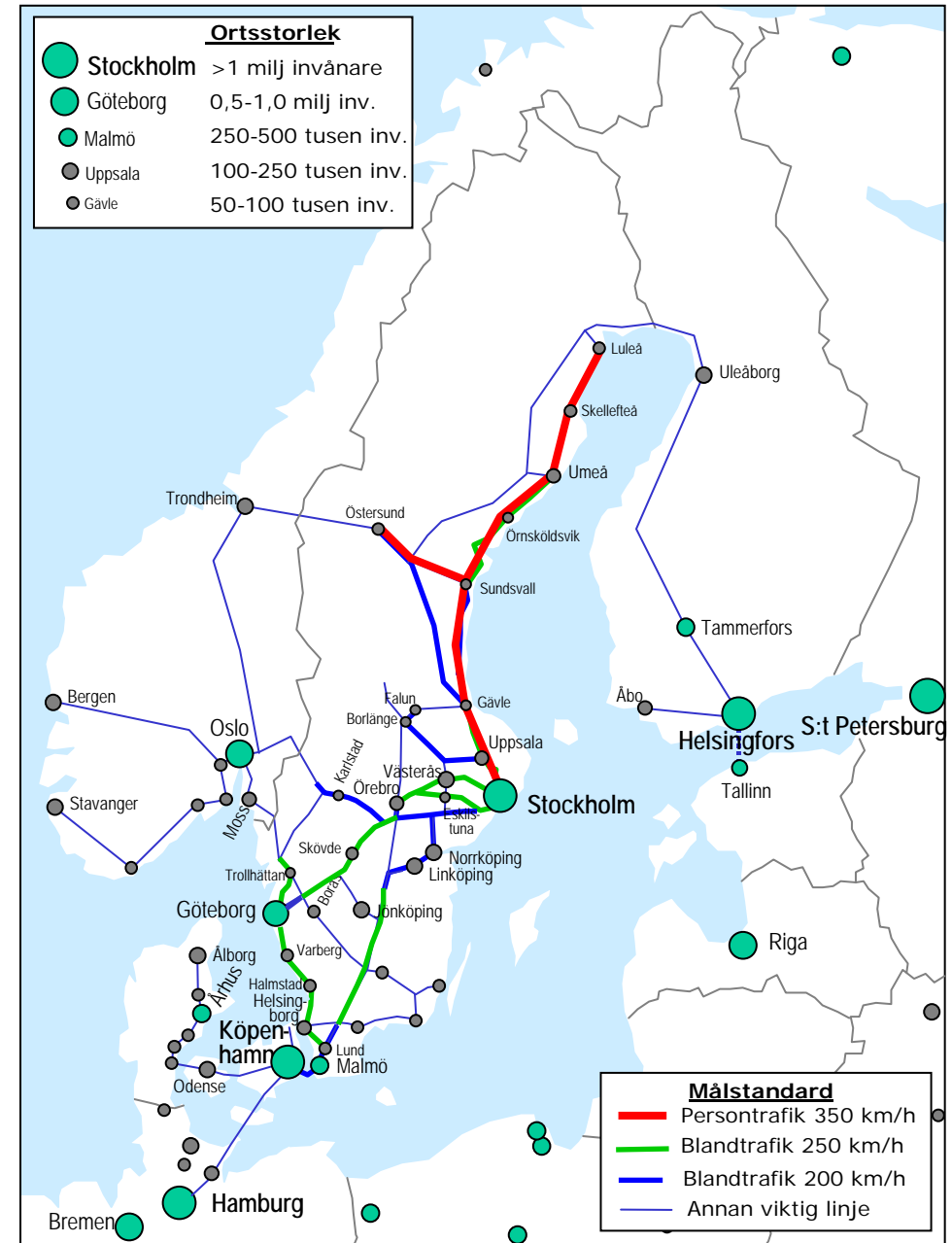
Botniabanan

Ådalen-Umeå (-Luleå)

Jämtlandslänken

Sundsvall-Östersund

Kritisk och viktig marknad	2008	Största hastighet (km/h)			
	(200)	250	300	350	400
Stockholm-Umeå	7:25	3:34	3:10	3:01	2:54
	11 %	43 %	50 %	53 %	56 %
Stockholm-Östersund	5:30	3:06	2:54	2:44	2:37
	21 %	52 %	56 %	60 %	62 %

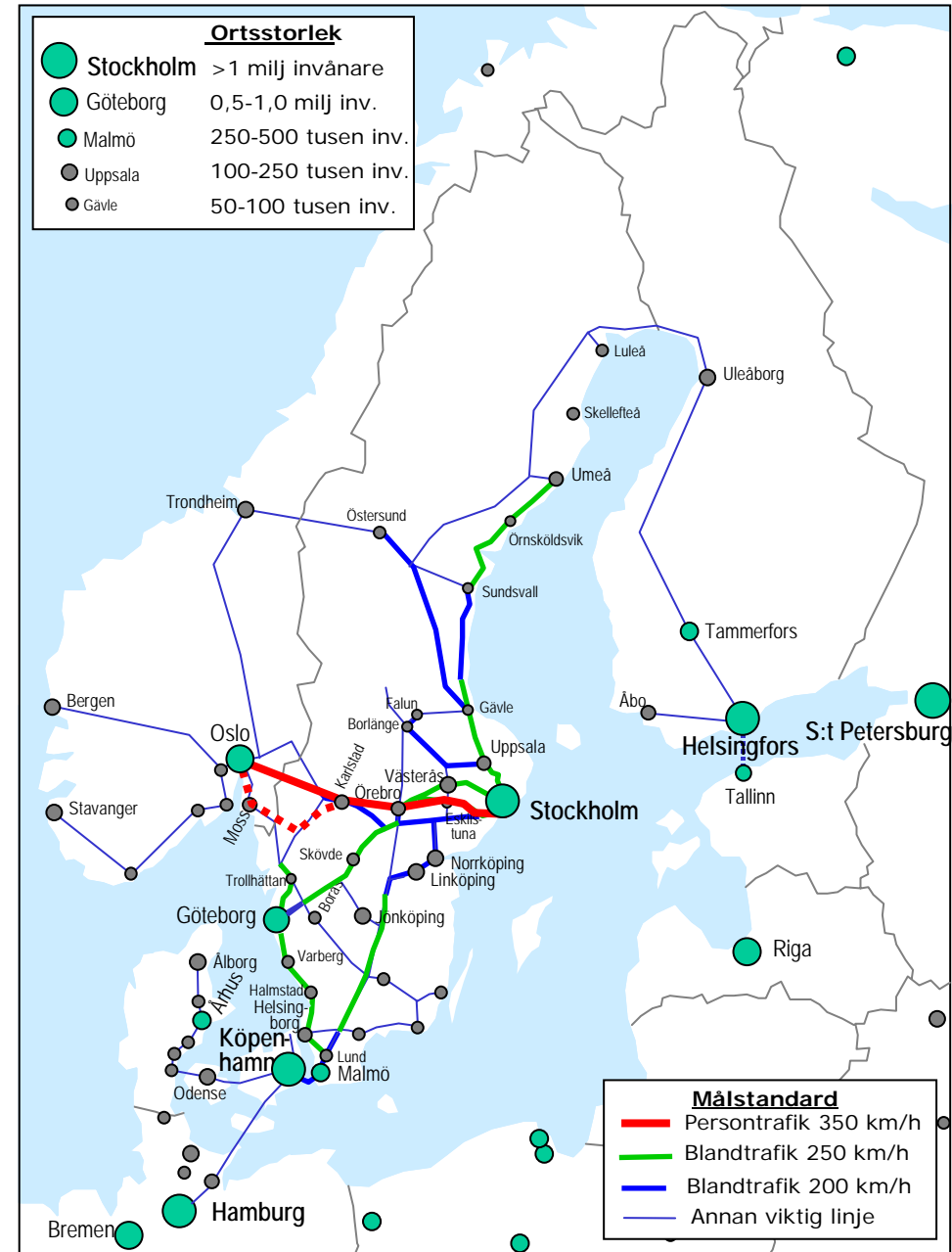
Västra huvudstadslänken

Stockholm-Oslo

KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad

Kritisk och viktig marknad	2008 Största hastighet (km/h)				
	(200)	250	300	350	400
Stockholm-Oslo (4a)	6:10	2:41	2:34	2:28	2:24
	17 %	61 %	64 %	66 %	68 %

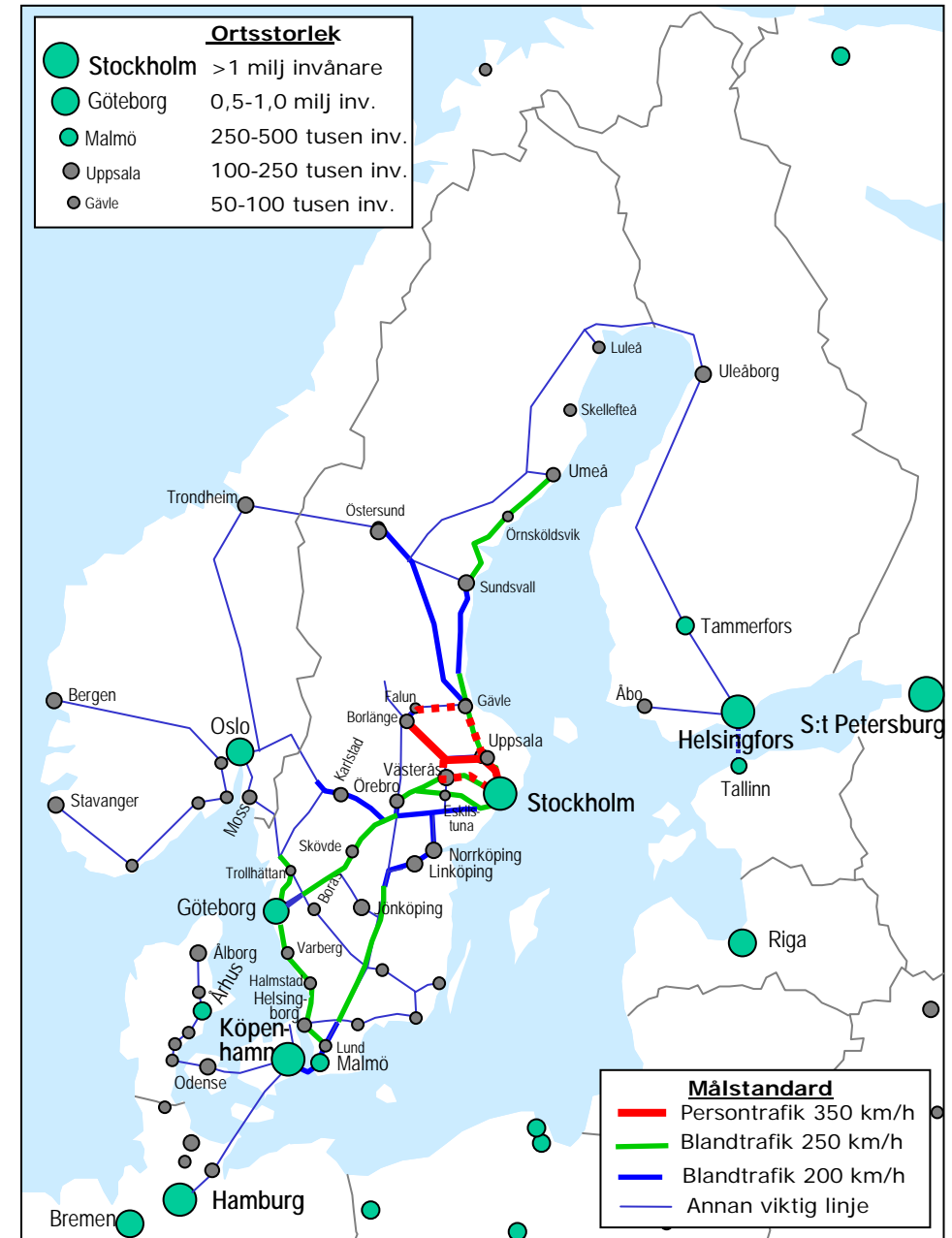
Dalabanan

Stockholm-Borlänge/Falun

KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad

Kortaste restid med snabbtåg och få uppehåll i dag	Restid				Största hastighet km/h			
	250	300	350	400	250	300	350	400
Dalabanan								
Via Uppsala-Sala								
Stockholm-Borlänge	2:03	1:26						
Via Västerås-Sala								
Stockholm-Borlänge	1:28	1:25	1:23	1:21				
Via Gävle-Sandviken								
Stockholm-Borlänge	1:49	1:45	1:44	1:43				

Planeringen i Sverige

Nybyggnad av banor från 1990-talet

Dimensioneras för 250 km/h med korglutande tåg (snabbtåg) samt för tung godstrafik med 10 promilles lutningar

Då: Höghastighetsbanor ansågs orealistiska

- Okunskap om nyttor, kostnader och miljöeffekter
- Dåliga prognosmodeller - höghastighetståg är som ett nytt färdmedel
- Framtida utbud (restider, turtäthet, biljettpriser) ofta för dåligt i prognoser – ger låga marknadsandelar

Nu: Höghastighetsbanor en lösning

- Minskade miljöproblem genom överflyttning från bil och flyg
- Tillväxtskapande genom ökad tillgänglighet (korta restider med 320-360 km/h)
- Frigör kapacitet för gods- och persontrafik på befintliga banor

KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad

Sammanfattning

Höghastighetståg i Sverige

- Parallell utveckling trolig
  1. Huvudsakligen befintliga banor, blandtrafik med gods och resandetåg. 250 km/h med Gröna tåget
  2. Nya höghastighetsbanor i mest trafikerade stråk, persontrafik och vissa lätta godståg. 320-360 km/h
- Inrikesflyget, och biltrafik på mellanmarknader, kan minska väsentligt med höghastighetsbanor. Miljövinst
- Bättre tillgänglighet med högre hastigheter ger förutsättningar för ökad ekonomisk tillväxt
- Internationella resor och transporter växer och får större utrymme vid sidan av regionala och nationella

KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad

www.infra.kth.se/jvg www.gronataget.se